

יהדות

לבתי ספר עצמאיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה : שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון — דינים - (5x8) - 40 נקודות
פרק שני — מחשבה ומוסר - (12x5) - 60 נקודות
סך הכול - 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין.
- ד. הוראות מיוחדות : אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד, יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (40 נקודות)

ענו על שמונה מן השאלות 1–12.

בשאלות שבחרתם, ענו על כל הסעיפים (לכל שאלה – 5 נקודות).

1. חיוב על מלאכות מדאורייתא

- א. הסבירו את המושגים "אב מלאכה" ו"תולדה". (2 נקודות)
- ב. כדי שמלאכה תיקרא "מלאכת מחשבת", צריכים להתקיים בה חמישה תנאים. ציינו שלושה מהתנאים האלה. הסבירו אן הדגימו כל אחד מהם. (3 נקודות)

2. מלאכת התופר

- א. באיזה מקרה אדם שתחב את החוט בבגד פעמיים לא עבר על איסור, ואם תחב אותו שלוש פעמים עבר על איסור? הסבירו מדוע הדין שונה. (3 נקודות)
- ב. איזו פעולה בעצים אסורה מפני שהיא תולדה של מלאכת התופר? (נקודה אחת)
- ג. הסבירו מדוע אסור למלא בשבת כר או כסת בנוצות. (נקודה אחת)

3. מלאכת המכה בפטיש

- א. מדוע המפריש תרומות ומעשרות בשבת עובר על מלאכת המכה בפטיש? (נקודה אחת)
- ב. האם מותר להשחיל שרוכים בנעליים חדשות? התייחסו בתשובתכם לשני מצבים. (2 נקודות)
- ג. האם האיסור לרקוד בשבת הוא מן התורה או מדברי חכמים? מהו טעם האיסור? (2 נקודות)

4. הלכות עובדין דחול

- א. "שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול". איזה "הילוך" נאסר בשבת? ציינו מקרה אחד שבו הילוך זה מותר בשבת, ונמקו מדוע הוא מותר במקרה זה. (3 נקודות)
- ב. הרוצה לשאול חפץ מחברו בשבת – כיצד ינסח את בקשתו? נמקו את תשובתכם. (2 נקודות)

5. איזה חמץ אסור להשהותו בפסח ואיזה מותר להשהותו

- א. כתבו האם מותר להשהות בפסח –
 - (1) דבר שיש בו תערובת חמץ.
 - (2) דבר שאין בו חמץ בעין (כי החמץ הוסר ממנו) אך נותר בו הטעם מהחמץ. (2 נקודות)
- ב. דבר שלא היה בו חמץ כלל, אולם התבשל בכלי של חמץ – כתבו מצב אחד שבו יהיה מותר להשהותו בפסח, ומצב אחד (אחר) שבו חייבים לבערו. (3 נקודות)

6. הלכות ספירת העומר וימי הספירה

- א. כתבו שני מנהגי אבלות שנהוגים בימי ספירת העומר? (2 נקודות)
- ב. מתי מתחילים הימים שנהוגים בהם מנהגי אבלות? ציינו שתי שיטות. (2 נקודות)
- ג. הסבירו מדוע בליל שבועות נוהגים להתחיל להתפלל ערבית רק מצאת הכוכבים. (נקודה אחת)

7. דיני חודש אלול

- א. (1) מדוע לא תוקעים בשופר בערב ראש השנה?
(2) מדוע בערב ראש השנה מתענים רק עד אחר מנחה?
(2 נקודות)
- ב. ממתי ועד מתי נוהגים לומר את המזמור "לדוד ה' אורי וישעי"? נמקו את תשובתכם (3 נקודות)

8. הלכות יום הכיפורים

- א. ציינו שלושה מקרים של אנשים שמותרים בנעילת הסנדל ביום הכיפורים. (3 נקודות)
- ב. אם רופא קובע שהחולה אינו צריך לאכול ביום הכיפורים, אך החולה אומר שהוא צריך לאכול – למי יש לשמוע? נמקו את תשובתכם. (2 נקודות)

9. הלכות חנוכה

- א. היכן מוסיפים את תפילת "על הנסים" בתפילת שמונה עשרה? (נקודה אחת)
- ב. שכח לומר "על הנסים" – כיצד ינהג? התייחסו בתשובתכם לשני מצבים. (2 נקודות)
- ג. ציינו שני דברים נוספים (מלבד "על הנסים") שבהם התפילה בימי החנוכה שונה מתפילת ימי החול. (2 נקודות)

10. הלכות מגילה

- א. אילו ברכות מברכים לפני קריאת המגילה? (2 נקודות)
- ב. מי שכבר יצא בקריאת המגילה וקורא להוציא אחר –
(1) איזו ברכה מברך לפני הקריאה? התייחסו בתשובתכם לשני מצבים.
(2) מי ראוי שיברך לכתחילה? התייחסו בתשובתכם לשני המצבים שכתבתם בתסעיף (1). (3 נקודות)

11. דיני הרכבה

בנוגע לכל אחת מהפעולות (1)–(5), ציינו אם היא מותרת או אסורה :

- (1) הרכבת אילן סרק באילן פירות.
 - (2) הרכבת אילן סרק באילן סרק.
 - (3) הרכבת זרעים הראויים למאכל בזרעים שאינם ראויים למאכל.
 - (4) הרכבת שני אילנות מאכל בחוץ לארץ.
 - (5) אכילת פירות שצמחו מעץ שהורכב בכלאיים.
- (5 נקודות)

12. הלכות משא ומתן

א. בנוגע לכל אחת מהפעולות (1)–(4) ציינו האם הפעולה מותרת או אסורה :

- (1) לצבוע כלים ישנים כדי שיראו חדשים.
 - (2) לחלק אגוזים לתינוקות כדי להרגילם לקנות ממנו.
 - (3) לערבב מעט פירות רעים בהרבה פירות יפים כדי למכרם בחזקת יפים.
 - (4) למכור בזול יותר מהשער כדי שיקנו ממנו.
- (4 נקודות)

ב. מוכר מנהל משא ומתן עם לקוח על מכירת חפץ מסוים.
באיזה שלב של המשא ומתן מותר ללקוח אחר לקנות חפץ זה? (נקודה אחת)

פרק שני – מחשבה ומוסר (60 נקודות)

ענו על חמש מן השאלות 13–20.

בשאלות שבחרתם, ענו על כל הסעיפים (לכל שאלה 12 נקודות).

13. פרקי אבות, ב', י"ג, עם פירוש רבינו יונה ופירוש רבי עובדיה מברטנורא

"וכשאתה מתפלל אל תעש תפילתך קבע, אלא תחנונים לפני המקום ברוך הוא".

- א. הסבירו על פי ר"ע מברטנורא, מה משמעות ההוראה "אל תעש תפילתך קבע". (4 נקודות)
- ב. הסבירו על פי רבינו יונה כיצד האדם צריך להתפלל כדי שתפילתו תחשב "תחנונים". (4 נקודות)
- ג. על פי רבינו יונה, "כל אדם צריך רחמים" גם אם "משחקת לו השעה".
הסבירו את הביטוי "משחקת לו השעה" וכתבו מדוע גם אדם כזה "צריך רחמים". (4 נקודות)

14. רבינו בחיי, חובות הלבבות, שער עבודת האלוקים

- א. "ועלינו להתבונן עתה בחמשת סוגי המיטיבים הללו [בני אדם המיטיבים זה לזה], אם הם מתכוונים לעזור למי שהם מיטיבים לו... או שהם מתכוונים לעזור לעצמם הם".
- (1) הסבירו את דברי המחבר לגבי שלושה מן המיטיבים הללו.
- (2) כיצד לומד רבינו בחיי מסוגי המיטיבים את עצמת החובה לעבוד את ה'?
- (8 נקודות)
- ב. רבינו בחיי כותב, כי גם "מצד הראיות הברורות והעדויות המפורסמות" על האדם להגיע למסקנה שעליו להכיר טובה לבורא ולעבוד אותו."
- הסבירו למה כוונתו, וכיצד ראיות אלו מחייבות את עבודת ה'. (4 נקודות)

15. רמב"ן, פירוש התורה, ויקרא י"ט, ב' ("קדושים תהיו")

- א. הסבירו מהו "נבל ברשות התורה", והביאו שתי דוגמאות למושג זה. (4 נקודות)
- ב. לפי רמב"ן, מה צריך אדם לעשות כדי לא להיות נבל ברשות התורה? (3 נקודות)
- ג. "והתקדשתם והייתם קדשים פי קדוש אני" (ויקרא י"א, מ"ד)
- (1) כיצד מסבירה הגמרא את הפסוק המצוטט? התייחסו בתשובתכם למלים המסומנות בקו.
- (2) על הסבר הגמרא לפסוק זה כותב רמב"ן: "כי אף על פי שאלו מצוות מדבריהם, עיקר הכתוב בכיוצא בזה יזהיר שנהיה נקיים וטהורים ופרושים מהמון בני אדם שהמה מלכלכים עצמם במותרות ובכיעורים".
- הסבירו את דבריו.
- (5 נקודות)

16. ספר החינוך, מצוות נטע רבעי

- א. בעל ספר החינוך כותב שמהות מצווה זו היא "להיות נטע רבעי כלו קדש".
- הסבירו את דבריו. (4 נקודות)
- ב. על הפסוק "ואיש את קדשיו לו יהיו" (במדבר ה', י'), דורש הספרי: "משך את כל הקדשים ונתנם לכהנים ולא שייר מהם אלא...".
- כתבו ארבעה קדשים שיש בהם חלק לבעלים. (2 נקודות)
- ג. (1) במה דומה מצות נטע רבעי למצות מעשר בהמה?
- (2) במה דומה מצות נטע רבעי מצות ביכורים?
- (3) במה דומה מצות נטע רבעי לאיסור לאכול חֶלֶב?
- (6 נקודות)

17. ספר החינוך, מצוות שופט שישפוט בצדק

- א. כתבו אל מי פונה התורה בציווי "בצדק תשפוט עמיתך" ומה היא דורשת מהם. (6 נקודות)
- ב. "ונמצא שעיקר כל כוונת המצווה להועיל ביישוב בני אדם...".
- בחרו בשניים מהחייבים במצווה (שהזכרתם בסעיף א') והסבירו כיצד בקיום מצווה זו הם עוזרים ל"יישוב בבני אדם". (6 נקודות)

18. ספר החינוך, מאכלות אסורים

- א. מהו הטעם המשותף לאיסור אכילת המאכלות האסורים? (4 נקודות)
- ב. כתבו שני טעמים נוספים למצות איסור אכילת דם. (4 נקודות)
- ג. מה כלול באיסור "טריפה"? התייחסו בתשובתכם למצב הבהמה ולמקום אכילתה. (4 נקודות)

19. הרב חיים שמואלביץ, מאמר הכרת הטוב

- א. בחרו שניים מהפסוקים (1)–(3) וכתבו מה לומדים מכל פסוק שבחרתם על הכרת הטוב שחייב בה האדם.
 - (1) "ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שום הצאן" (בראשית ל"ז, י"ד).
 - (2) "וישמע ראובן" (שם, שם, כ"א).
 - (3) "איש מצרי הצילנו" (שמות ב', י"ט).
 (6 נקודות)
- ב. "איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה וכו' רבי שמעון אומר הלווה ואינו משלם" (פרקי אבות, פ"ב, ט"ו) כתבו מה הקושי בדברי המשנה המצוטטים וכיצד הרב שמואלביץ מסביר אותם. (6 נקודות)

20. הרב אליהו דסלר, מכתב מאליהו, קונטרס החסד

- א. "שני הכוחות האלה – הנתינה והנטילה – הם שרשי כל המידות וכל המעשים. ויש לך לדעת שאין דרך ממוצע בזה".
 - (1) הסבירו כל אחד משני הכוחות.
 - (2) הסבירו למה הכוונה בדברי הרב דסלר "שאין דרך ממוצע בזה". (4 נקודות)
- ב. על פי הרב דסלר, המשא והמתן הטוב הוא נתינה רבה ונטילה מועטת.
 - הסבירו כיצד לומד זאת הרב דסלר ממעשי חנוך וממעשי החפץ חיים. (4 נקודות)
- ג. הסבירו לפי הרב דסלר מדוע "גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים". (4 נקודות)

בהצלחה!